



*The Journal of Academic Social Science Studies*

**JASSS**

*International Journal of Social Science*

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7792>

Number: 70 , p. 485-502, Autumn I 2018

*Araştırma Makalesi / Research Article*

**Yayın Süreci / Publication Process**

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayın Kabul Tarihi / The Published Date

**25.08.2018**

**28.09.2018**

Yayınlanma Tarihi / Publication of Acceptance Date

**30.09.2018**

## **DEMOKRATİK YÖNETİM GELENEĞİNDE HÜKÜMET SİSTEMLERİ VE TÜRKİYE'DE BAŞKANLIK SİSTEMİNE GEÇİŞİN GEREKÇELERİ**

*GOVERNMENTAL SYSTEMS IN DEMOCRATIC GOVERNANCE TRADITION AND REASONS FOR TRANSITION TO PRESIDENTIAL SYSTEM IN TURKEY*

*Selim Çın*

**ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-5813-0073>

*Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi,*  
[selimcin@hotmail.com](mailto:selimcin@hotmail.com)

**Öz**

Bu çalışmanın konusu demokratik yönetim geleneğinde uygulanan hükümet sistemleridir. Modernite sonrası insan aklının ortaya koyabildiği en adil yönetim yaklaşımının demokratik yönetimler olduğu düşüncesi akademik çalışmaları da demokratik yönetim geleneğine yoğunlaştırmıştır. Demokrasiye olan bu yaklaşım, aynı zamanda demokrasinin yönetim alanı açısından meşruiyet unsurunun temel dayanak noktası haline gelmesini sağlamıştır. Bu sebeple demokrasi dışındaki çeşitli yönetim anlayışları direkt olarak anti-demokratik ve modern dönemin siyasal konjonktürü açısından meşruiyetten yoksun olarak kabul edilmeye başlamıştır. Nitekim bu çalışmanın kapsamı da sadece demokratik yönetim gelenekleri ile sınırlandırılacak, çeşitli ülkelerde uygulanmakta olan anti-demokratik yönetim sistemleri çalışmanın kapsamı dışında tutulacaktır. Temelde yönetim sürecinde halkın söz sahibi olması ve halkın iradesi ve tercihleri ile yönetim kadrolarının belirlenmesine dayanan demokrasi, bu yönetim anlayışı mahfuz tutularak, devleti oluşturan yasama, yürütme ve yargı gibi erklerin birbiri ile olan ilişkilerine göre farklı sistemleri de beraberinde getirmiştir. Demokratik yönetim sistemlerinin kendi içlerinde sahip olduğu farklılıklar demokratik yönetim yaklaşımında parlamenter sistem, başkanlık sistemi ve yarı başkanlık sistemi gibi farklı hükümet sistemlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çalışmada günümüz siyasal konjonktüründe uygulanan demokratik yönetim gelenekleri ekseninde parlamenter sistem, yarı başkanlık sistemi ve baş-

kanlık sistemlerinin özellikleri ve farklılıkları ele alınarak Türkiye’de 2018 yılında uygulanmaya başlanan başkanlık sistemi esaslı Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi’ne geçiş için öne çıkan gerekçeler aktarılacaktır. Fakat çalışmanın kapsamının sınırlandırılması gereği bu yeni sistem teknik olarak analiz edilmeyecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Demokrasi, Demokratik Yönetim Sistemleri, Başkanlık Sistemi, Yarı Başkanlık Sistemi, Parlamenter Sistem, Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi

### Abstract

The subject of this study is governmental systems which are applied in democratic governance tradition. The democratic governance, known as the most rightful approach produced by human being, is intensely emphasized in academic studies. This standpoint to democracy makes it mainstay of legitimacy constituent. Due to being accepted the most legitimate regime, other government types except democracy are directly regarded as anti-democratic or deprived of legitimacy in the sense of political conjuncture of modern period. Indeed, other government types except democracy lie beyond the scope of this study and anti-democratic governmental practises in several countries are not within the scope of the study. Democracy, which prioritizes the people having a voice on governmental process and views as better the preference and will of people about determining the administrative staff, while remaining conserved this governmental approach, includes different systems in terms of relations between legislative, executive and judiciary. Differences in democratic governmental systems bring out different governmental types such as presidential system, semi-presidential system and parliamentary system. In this study properties and differences of presidential, parliamentary and semi-presidential systems are discussed and reasons for new presidential system of Turkey are explained. The limits of the study prevent to analyse the technical properties of new system.

**Key Words:** Democracy, Democratic Governmental Systems, Presidential System, Semi-presidential System, Parliamentary System, New Presidential System of Turkey

### Giriş

Yönetim düşüncesi insanoğlunun var olduğu günden beri varlığını koruyan ve yöneten-yönetilen ilişkisi çerçevesinde sürekli bir çekişme sebebi olan önemli bir konudur. Zira insanlar, sebebi her ne olursa olsun çeşitli sebeplere dayanarak kendilerinin yönetme hakkına sahip olduklarını ikna ettikleri kişi ve grupları kendi dayanakları ile temellendirdikleri şekilde yönlendirmek isterler. Bu durum, tarih boyunca insanlar arasında gerek kişisel gerekse grupsal ve toplumsal boyutta büyük mücadelelere ve savaflara sebep olmuş ve muhtemelen de insanlığın yok oluşuna dek devam edecektir. Günümüz dünyasında da devam eden bu güç mücadelesi tarihin eski zamanlarındaki kadar açık bir kaba güç mücadelesi şeklinde gerçekleşmese de yine de günün gereklerine göre devam etmektedir. Özellikle hukuk ve adalet ilkelerinin insanoğ-

lunun ortak değeri olarak kabul edilmesi ve yönetim erkine her ne meşruiyet dayanağı ile sahip olursa olsun bu gücün belirli kurallara riayet edilerek kullanılması gerektiği düşüncesinin hâkim olmaya başlaması ve yönetilen kesimin de birtakım haklara sahip olduğu fikrinin kabul görmesi ile yöneten-yönetilen mücadelesinde yönetim erkini elinde bulunduran aktörler eskiye göre daha stratejik bir mücadele sürdürmek zorundadırlar.

Yönetim erkine sahip olma hakkının neye göre belirleneceği tartışması tarih boyunca sürerken yönetilenlerin kendi kendini yönetmesi iddiası ile ortaya konan demokrasi, aslında yöneticilerin belirlenmesinde kabul edilen yöntemlerden sadece biridir. Fakat geleneksel ve teokratik meşruiyetlerine dayanarak elde edilen yönetim erkleri ile kıyaslandığında demokrasi bir adım daha öne çıkmaktadır. Nitekim demokrasi, günümüz şartla-

rında insanoğlunun uygulayabileceği en ideal ve adil yönetim sistemi olarak ifade edilir (Çın, 2012). Fakat günümüzde devletlerin coğrafi ve nüfus bakımında büyüklükleri söz konusu sistemin tek başına saf ve doğrudan uygulanmasına engel olmakta ve bu durum demokrasinin ruhen işletilmesi suretiyle farklı yaklaşımlarla yeniden yapılandırılarak ele alınmasını gerektirmektedir. Zira bu durum da uygulanması en mümkün demokrasi türü olan temsilî demokrasiyi karşımıza çıkarmaktadır.

Temsilî demokrasi halkın kendi kendini ancak temsilciler yolu ile yönetebildiği, belli dönemlerde yapılan seçimlerle kendini yönetecek kadroları seçtiği ve yönetim konusunda kendi söz hakkını onlara devrettiği sistemdir. Nitekim halkın kendi oyları ile seçtiği temsilciler bir yönetim kadrosu ve sistemi halinde yönetim sürecini ilerletmektedirler ki bu durum parlamenter sistem, yarı-başkanlık sistemi ve başkanlık sistemi gibi çeşitli hükümet sistemlerinin ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir.

Sistemin adı her ne olursa olsun -yarı başkanlık sistemi, başkanlık sistemi veya parlamenter sistem- tüm bu sistemler temsilî demokrasinin işletildiği yönetim sürecinin hükümet sistemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sistemlerin aralarındaki temel fark ise yasama, yürütme ve yargı gibi temel yönetim erklerinin birbirleri arasındaki ilişkidir.

Teknik yönetim farklılıklarına dayanan hükümet sistemleri temelde devleti oluşturan üç erk olan yasama, yürütme ve yargı sistemleri arasındaki ilişkiye göre farklılık arz etmektedir. Kuvvetler ayrılığı prensibinin orijin alındığı demokratik yönetim geleneği söz konusu güçlerin tek elde toplanarak bir güç tahakkümünün oluşmasının önüne geçmeyi amaçlamaktadır ve bu durum herhangi bir organda erklerin birleşmesinin önüne geçerek güçler arasında bir denge mekanizması ve fren sistemi oluşturmayı amaçlamıştır. Hükümet sistemleri de söz konusu kuvvetler

ayrılığı prensibi çerçevesinde yasama, yürütme ve yargı erklerinin kendi aralarındaki ilişkisine göre farklılık arz ederler.

İster başkanlık sistemi ister yarı başkanlık sistemi veya parlamenter sistem olsun tüm demokratik hükümet sistemlerinde yargı, yasama ve yürütmeden tamamen bağımsız bir organ olarak pozisyon almıştır. Fakat söz konusu hükümet sistemlerinin çeşitlenmesini sağlayan unsur yasama ve yürütme güçleri arasındaki ilişkidir ki parlamenter sistem ve yarı başkanlık sisteminde bu güçler tamamen birbirinden ayrı tutulmuşken başkanlık sisteminde tamamen birbirinden ayrılmıştır.

### 1.PARLAMENTER SİSTEM

Parlamenter sistemin ortaya çıkışı İngiltere’ye dayanır. Başlangıçta tüm gücün monarkta toplandığı fakat zaman içerisinde güçlerinin sınırlandırılarak parlamentoya devredildiği ve kendine karşı sorumlu bir parlamento tarafından yürütme yetkisinin kullanıldığı bir siyasi kültürün uzantısıdır (Alkan, 2013). Ortaya çıkışı itibari ile bakıldığında parlamentonun günümüzdeki gibi yönetim sürecinin temel aktörü olarak değil sadece monarkın vergi koyma yetkisini sınırlandırma amacı ile toplanan temsilcilerden oluştuğu fakat zaman içerisinde monarkın siyasal iradesini sınırlandıran ve son tahlilde egemen gücü elinde bulunduran temsilciler meclisi haline geldiği söylenebilir.

Demokratik yönetim anlayışı çerçevesinde temsilî demokrasinin en eski ve yaygın olarak uygulandığı hükümet sistemi parlamenter sistemdir. Bu sistemde temsilciler aracılığı ile işletilen bir müzakere ve karar organı olarak parlamento yönetim sürecinin ana aktörüdür (Uygun, 2014). Bu sebeple parlamenter sistem, yasama organı olarak görev yapan bir parlamentonun yönetimin odak noktasında bulunduğu, yürütmenin de söz konusu parlamento içerisinde çıktığı demokratik hükümet sistemidir. Yürütme organının parlamento içerisinde çıkması kuvvetler

ayrılığı konusunda parlamenter sistemin ciddi eleştirilere maruz kalmasına sebep olsa da aslında bu durum kuvvetler ayrılığı prensibinin esnetilerek uygulanması şeklinde yorumlanmalıdır. Nitekim bu anlayış günümüzde kuvvetlerin yumuşak ayrımı olarak adlandırılmaktadır.

Parlamenter sistemin ayırt edici özelliği temsili demokrasi esasına göre oluşan ve halkın temsil edildiği bir parlamentoya karşı sorumlu olan bir yürütme organının bulunduğu demokratik yönetim sistemi olmasıdır (Beceren ve Kalağan, 2007). Yürütme, parlamento içinden çıktığı ve parlamentonun güven oyunu aldığı için öncelikle parlamentoya karşı sorumludur.

### **1.1. Parlamenter Sistemin Özellikleri**

#### **1.1.1. Kuvvetlerin Yumuşak Ayrımına Dayanır**

Yasama ve yürütme arasında keskin bir ayrımın olmaması, yürütmede görev alanların aynı zamanda parlamento üyesi olması konusunda herhangi bir engelin olmaması hatta yürütmenin siyasal kanadı olan kabine-nin parlamento içindeki bir parti odaklı oluşturulması kuvvetlerin yumuşak ayrımı olarak ifade edilmektedir. Parlamenter sistemde kuvvetlerin yumuşak ayrımı benimsenmiştir. Yani gerek erklerin seçiminde gerekse görevlerini yerine getirir süreçlerindeki uygulamalarında sert bir ayrım yoktur. Zira bu durum hem yürütme organına seçilecek görevlilerin yasama organından seçilmesi hem de iki organda da görev yapabilmelerine olanak tanıyan görevler konusunda da bir ortak paydanın oluşarak net ayrımın oluşması zorunluluğuna yol açmaz.

#### **1.1.2. Yürütme Organı Parlamento Tarafından Seçilir**

Parlamenter sistemde kuvvetlerin yumuşak ayrımı söz konusu olduğu için yarı başkanlık ve başkanlık sistemlerindeki gibi yürütme direkt olarak halk tarafından seçilmez, yürütme kanadı olan hükümet parlamento içinden çıkar ve parlamento tarafından seçilir. Zira parlamenter sistemin en önemli özelliği de Leon D.Epstein'den aktaran Ay'ın

da ifade ettiği gibi yürütmenin iktidar gücü, yasamanın gücünden kaynaklanır ve sorumluluğu da yasamaya karşıdır (Ay, 2004).

#### **1.1.3. Yürütme Çift Başlıdır**

Parlamenter sistemde yürütme çift başlıdır (Gözler, 2010). Bunlarda ilki başbakan başkanlığındaki yasama organı olan parlamentoya karşı sorumlu olan bakanlar kurulu iken diğeri de yine yasama tarafından seçilen fakat herhangi bir siyasi sorumluluğu olmayan cumhurbaşkanıdır.

#### **1.1.4. Yürütmenin Göreve Başlayabilmesi İçin Yasama Organının Güvenoyuna İhtiyacı Vardır**

Yürütme organı parlamento içinde seçildiği gibi göreve başlayabilmesi için yine parlamento tarafından güvenoyu alması gerekir. Zira parlamenter sistemde seçimler sonrasında yürütmeyi oluşturması için cumhurbaşkanı tarafından teamüli olarak en fazla oy olan siyasi parti genel başkanına hükümeti kurma görevi verilir. Söz konusu kişi kurduğu bakanlar kurulunu cumhurbaşkanına sunar fakat cumhurbaşkanının onayından sonra söz konusu hükümetin göreve başlayabilmesi için yasama organından güvenoyu alması gerekir. Bu durum hükümetin meşruiyetini direkt olarak değil dolaylı olarak, halkın seçtiği parlamento aracılığı ile halktan alması olarak yorumlanabilir.

#### **1.1.5. Yasama ve Yürütme Organlarının Aktörleri Genellikle Ortaktır**

Parlamenter sistemde yasama ve yürütme ilişkisi yumuşak ayrıma dayandığı için ve yürütme de yasama içerisinden çıktığı için söz konusu erklerde görev yapan kişilerin büyük bir çoğunluğu de genellikle ortaktır. Yani bir kişi hem bakan hem de milletvekili olarak görev yapabilir, ikisi arasında tercih yapmak zorunda değildir. Öte yandan parlamenter sistemde bakanlar kurulu üyesi olmak için parlamento üyesi olma zorunluluğu yoktur. Yürütme organının siyasi kanadı olan bakanlar kuruluna dışarıdan üye seçilmesi teknik olarak mümkün iken uygulamada genellikle parlamento üyeleri (milletvekilleri) arasından bakan seçiminin yapılması daha

fazla tercih edilen bir uygulamadır.

#### **1.1.6. Yürütme Yasamayı Feshedebilir, Yasama Yürütmeyi Güvensizlik Oyu ile Düşürebilir**

Parlamentar sistemin en fazla eleştirildiği, hükümet krizlerine yol açtığı söylenildiği bir durum vardır ki bu da yasama ve yürütmenin birbirlerine karşı birer tehdit unsuru olabilmeleridir. Buna göre yürütme yasama tarafından seçildiği ve yasama içinden çıktığı için başbakan başkanlığındaki bakanlar kurulu parlamento tarafından güvensizlik oyu ile düşürülebilir. Söz konusu hükümeti düşürme eylemi yürütme göreve henüz başlarken güven oylamasında ya da görev süresi içerisinde olabilir (Tunçkaşık, 2015). Ayrıca yürütme de başbakanın kararı ile yasamayı feshedebilir (Efe ve Kemahlı, 2015). Aslında bu durum parlamenter sistemin yasama ve yürütme erkleri arasında bir denge mekanizması oluşturmasını amaçlasa da bu durum genellikle parlamenter sistemin bir kriz kaynağı olarak görülmektedir.

#### **1.1.7. Yürütme İçin Bir Halk Oylaması Yapılmaz**

Parlamentar sistemde yürütme yasama içerisinde çıktığı ve yasama tarafından seçildiği için yürütme için ayrı bir seçim yapılmaz, yasama seçimleri sonrası kurulan parlamento bakanlar kuruluna da kaynaklık eder.

Parlamentar sistemde cumhurbaşkanlığı seçimi de ayrı bir seçim şeklinde yapılmadan mevcut parlamento tarafında cumhurbaşkanlığı seçimi yapılır. Nitekim parlamenter sistemi yarı başkanlık sisteminden ayıran en önemli özellik de budur ki cumhurbaşkanı da halk tarafından seçilirse yarı başkanlık sisteminin ilk adımı atılmış olur.

#### **1.1.8. Yasama ve Yürütme Arasındaki İlişki Hükümet Krizlerine Yol Açabilir**

Parlamentar sistemde yasamanın faaliyetleri yürütme organı olan cumhurbaşkanının onayını gerektirir. Bu durum özellikle geçmiş dönem yasama organı tarafından se-

çilmiş ve görev süresi devam eden ve mevcut yasama organının çoğunluğunu oluşturan görüş ile zıt görüşe sahip cumhurbaşkanları arasında gerek bakanlar kurulu (hükümetin) kurulmasında gerekse kanunların yürürlüğe girmesinde önemli bir problem olarak karşımıza çıkabilir ve hükümet krizlerine yol açabilir. Fakat bu durum da parlamenter sistemin erkler arasında kurmak istediği bir denge mekanizması amacı taşır. Nitekim yasama siyasal mülahazalarla kamu yararına ya da hukuka aykırı kanun üretmek istediğinde yürütmenin tarafsız kanadı olarak cumhurbaşkanının buna engel olması amaçlanmıştır. Ancak siyasal kültür konusunda karşılaşılan eksiklikler bu mekanizmanın siyasal krizlere kapı aralmasına da sebebiyet verebilir.

#### **1.1.9. Yürütme Yasa Teklifinde Bulunabilir**

Yumuşak kuvvetler ayrımının bir sonucu da yürütmenin yasa teklifinde bulunabilmesidir. Zira rol çalma/ görev devşirme olarak da eleştirilen bu durum kimi zaman yasamanın gerçek görev ve faaliyeti olan yasa çıkarma rolünün pasif kalmasına yol açabilir. Zira parlamenter sistemde özellikle de tek başına iktidar olan hükümetler döneminde çıkarılan yasaların büyük bir kısmı yasamadan gelen kanun teklifleri kaynaklı değil bakanlar kurulundan gelen yasa tasarısı kaynaklıdır. Bu durum parlamentonun işlevsiz kalmasına yol açacaktır.

#### **1.1.10. Yürütme Organı Olan Bakanlar Kurulu Yasamaya Karşı Sorumlu İken Cumhurbaşkanının Siyasi Sorumluluğu Yoktur**

Parlamentar sistemde yürütme yasama içerisinden çıktığı için görev ve faaliyetlerinde de parlamentoya karşı sorumludur. Yani bakanlar gerek bireysel olarak gerekse toplu olarak yasama organına karşı siyasi sorumluluğa sahiptirler (Asilbay, 2013). Cumhurbaşkanı ise yürütmenin sorumsuz kanadı olarak kabul edilir; herhangi bir siyasi sorumluluğu yoktur (Turhan, 1993). Bunun

nedeni olarak da parlamenter sistemin çıkış noktası olan Westminster Modelinde monarka karşılık gelebilecek cumhurbaşkanının daha çok temsili bir makam olarak düşünüldüğü ve yetkilerinin de temsili olduğu düşüncesidir.

## 2. YARI BAŞKANLIK SİSTEMİ

Yarı başkanlık sistemi başkanlık sistemi ve parlamenter sistemin karması bir sistemdir, iki sistemden de özellikler barındırır. Buna göre yarı başkanlık sistemi yürütmede parlamenter sistem uygulaması gibi bakanlar kurulu ve cumhurbaşkanının var olduğu fakat cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçildiği yasamada ise parlamenter sistemdeki gibi güçlü bir parlamentonun bulunduğu, kuvvetler ayrımının başkanlık sistemine göre daha yumuşak ancak parlamenter sisteme göre daha sert uygulandığı demokratik hükümet sistemidir.

Fransa'da 5. Cumhuriyetin uyguladığı bu sistemin en önemli özelliği 1958 Anayasasında 1962 değişikliği ile getirilen cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi yaklaşımının istikrarlı bir yönetim getirmesi ile yeni bir hükümet sistemi ortaya çıkmış, "*literatürde iki kutuplu yürütme (bipolar execute), bölünmüş yürütme (divided executive), parlamenter başkanlık cumhuriyeti (parliamentary presidential republic), yarı başkanlık hükümeti (semi-presidential government), yarı parlamenter sistem (quasi-parliamentary)*" olarak geçen (Yazıcı, 2011) yarı başkanlık sisteminin diğer ülkeler tarafından da benimsenmesini beraberinde getirmiştir

### 2.1. Yarı Başkanlık Sisteminin Özellikleri

#### 2.1.1. Cumhurbaşkanı Doğrudan Halk Tarafından Seçilir

Yarı başkanlık sisteminin parlamenter sistemden ayıran en önemli özelliği yürütmenin bir kanadı olan cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesidir. Yani cumhurbaşkanı göreve getirilme yöntemi itibarıyla parlamentodan bağımsızdır. Nitekim bu yönü ile başkanlık sistemine benzeyen yarı başkanlık sistemi bu özelliği itibarıyla yürütmeyi de parlamenter sisteme göre biraz

daha güçlendirmiş olmaktadır ki böylece cumhurbaşkanı meşruiyetini de doğrudan halkın verdiği destekten almaktadır.

#### 2.1.2. Kuvvetler Ayrılığı

Yarı başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığının yumuşak bir ayrım olduğu ifade edilir. Fakat bu ayrımın sertlik ya da yumuşaklığının durumu görevlerin uygulanması ve organların seçimi olarak bakılmalıdır. Yasama ve yürütmeye yönelik görevler ve sistemin uygulanması konusunda parlamenter sistemdeki gibi oldukça yumuşak bir ayrım vardır, zira yarı başkanlık sisteminde de parlamenter sistemdeki gibi yürütmenin bir kanadı olan bakanlar kurulu (hükümet) yasama içinden çıkar. Fakat yürütmenin diğer kanadı olan cumhurbaşkanlığı konusunda ise başkanlık sistemine daha yakın bir yaklaşım vardır, cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilir.

#### 2.1.3. Cumhurbaşkanının Güçlü Yetkileri Vardır

Yarı başkanlık sisteminde cumhurbaşkanının yetkileri güçlendirilmiştir. Fakat yetkisel güçlendirme başkanlık sistemi gibi çok güçlü yetkilendirme değil, parlamenter sistemin asıl mantığında var olan temsil makamındaki cumhurbaşkanına kıyasla bir güçlendirmedir. Nitekim yarı başkanlık sistemi ya da yarı parlamenter sistem olarak ifade edilmesinin sebebi de budur. Yürütme organı ne başkanlık sistemindeki gibi tamamen güçlü bir başkana bırakılmış ne de parlamenter sistemdeki gibi parlamento içinden çıkan bakanlar kuruluna verilmiştir, ikisi arasında dengeli bir devlet başkanı makamı oluşturulmuştur.

#### 2.1.4. Yürütme Gücünün Parlamento Odaklı Olmasının Önüne Geçer

Yarı başkanlık sistemi parlamenter sistemde var olan yürütmenin hem seçilme hem de yetki sahipliği konusunda yasama odaklı yaklaşımının yerine yürütme odaklı bir yaklaşımı beraberinde getirir. Zira cumhurbaşkanının hem doğrudan halk tarafından seçilmiş olması hem de yetki anlamında parlamenter sistemde başbakanda olan yetkilerin kendinde olması sebebi ile yürütme konu-

sunda yasama ağırlıklı bir yapının devam ediyor olmasının önüne geçer.

#### **2.1.5. Yürütme İçinde de Bir Uzlaşma Kültürü Gerektirir**

Demokratik sistemlerin en önemli gereksinimi hiç şüphesiz uzlaşma kültürünün gerekliliğidir. Zira farklı görüşlerin önemsenmesi, temsil edilmesi ve yönetimde sözh sahibi olmaları bunun bir şartıdır.

Başkanlık sisteminde oldukça sert olarak ayrılan, parlamenter sistemde yumuşak olarak ayrılan yasama ve yürütme en nihai durumda birbiri ile uzlaşmak zorunda iken yarı başkanlık sisteminde buna ek olarak yürütmenin kendi içinde de bir uzlaşma gerekliliği doğar. Başkanlık sisteminde yürütme kendi içinde böyle bir problem yaşamazken ve başkan odaklı karar mekanizması işlerken parlamenter sistemde yasamadan çıkan ve farklı dönemlerde seçilmemişlerse genellikle aynı düşünce ve ideolojiden cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu olduğu için bu sorun çok yaşanmamaktadır. Fakat yarı başkanlık sisteminde yürütme hem yasama içinden çıkan bakanlar kurulu hem de direkt halk tarafından seçilen güçlü bir cumhurbaşkanı ile işletildiği için farklı yaklaşımlara sahip iki yürütme kanadı içinde bir uzlaşmanın olması gerekir.

#### **2.1.6. Bakanlar Kurulu Parlamenta Karşı Sorumlu İken Cumhurbaşkanının Siyasi Sorumluluğu Yoktur**

Yürütmenin cumhurbaşkanı ile birlikte yasama içinden gelen bir bakanlar kurulu tarafından da kullanılması, söz konusu kanadın parlamentoya karşı siyasal sorumluluğunu gerektirir ki yasama, yürütme için gerekli hallerde meclisin çeşitli denetim yollarını kullanabilir (Demir, 2013). Fakat hem parlamenter sistemin bir özelliği olarak hem de başkanlık sisteminin bir özelliği olarak cumhurbaşkanının parlamentoya karşı herhangi bir siyasal sorumluluğu yoktur, yürütmedeki sorumluluk yasama içinden çıkan başbakan başkanlığındaki bakanlar kuruluna aittir.

#### **2.1.7. Parlamento ve Bakanlar Kurulu Feshedilebilirken Cumhurbaşkanı Feshedilemez**

Başkanlık sisteminde dahi devlet başkanı ve yürütmenin başı olan başkana tanınmayan en önemli yetki yarı başkanlık sisteminde devlet başkanına tanınmıştır ki parlamenter sistemdeki cumhurbaşkanına göre yarı başkanlık sistemindeki cumhurbaşkanının en önemli güçlerinden biri parlamentoyu fesih yetkisidir. Buna göre cumhurbaşkanı yürütmenin diğer kanadı olan bakanlar kurulu ile yasama kanadı olan parlamento arasında bir uzlaşma sağlanamaması ve siyasal krizin ortaya çıkması durumunda ya kendi kararı ile ya da başbakanın önerisini uygun bulduğu durumda parlamentoyu feshederek yeni bir parlamento seçimlerine gidilmesini isteyebilir (Demir, 2013).

Yarı başkanlık sisteminde bir başka fesih yetkisi tıpkı parlamenter sistemdeki gibi yasamanın yürütmenin bir kanadı olan bakanlar kurulunu feshetme yetkisidir. Buna göre parlamento gerekli çoğunluğu sağlayarak güvensizlik oyu gibi bir mekanizma ile bakanlar kurulunu feshedebilir.

Yarı başkanlık sisteminde fesih tehdidi ile karşı karşıya olmayan tek güç cumhurbaşkanıdır. Bu yönü ile başkanlık sisteminin bir özelliğini taşıyan yarı başkanlık sisteminde ne yasamanın ne de yürütmenin diğer kanadı olan bakanlar kurulunun cumhurbaşkanını fesih yetkisi yoktur (Yazıcı, 2011).

### **3. BAŞKANLIK SİSTEMİ**

Başkanlık sistemi en temel ayırt edici özelliği yargı gibi yasama ve yürütme erklerinin de tamamen birbirinden ayrıldığı, karşılıklı ayrılık içerisinde ise bir uzlaşma gerekliliğinin olduğu demokratik hükümet sistemidir. Ayrıca başkanlık sistemi birbirinden bağımsız erkler olan yasama ve yürütmenin birbirlerinin onayına (güvenoyu) ihtiyaç duymaksızın doğrudan halk tarafından seçildiği organların yönetim sistemidir.

Sartori, bir hükümet sisteminin başkanlık sistemi olarak ifade edilebilmesi için şu üç özelliğin tamamının bir arada bulunması gerektiğini ifade ederek ancak bu durumda bir sistemin başkanlık sistemi olarak kabul edilebileceğini söyler (Yazıcı, 2011):

- Devlet başkanının halk tarafından seçilmiş olması
- Yürütme organı olan hükümeti başkanın kurması ve yönlendirmesi
- Başkan ve başkanın kurduğu hükümetin parlamento tarafından düşürülememesi/ görevden alınmaması

### 3.1. Başkanlık Sisteminin Özellikleri

#### 3.1.1. Kuvvetlerin Sert Ayrımına Dayanır

Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığı prensibi oldukça sert bir şekilde uygulanır. Buna göre devleti oluşturan üç önemli güç olan yasama, yürütme ve yargı erkleri birbirinden tamamen bağımsız bir şekilde çalışır. Zira bu sistemi diğer demokratik hükümet sistemleri olan parlamenter sistem ve yarı başkanlık sisteminden ayıran en önemli özelliği de budur. Parlamenter sistem ve yarı başkanlık sistemlerinde kuvvetlerin yumuşak ayrımına dayanan bir siyasi sistem var iken başkanlık sisteminde kuvvetlerin ayrımı noktasında oldukça net ve sert bir yaklaşım mevcuttur ki bu durum başkanlık sisteminin uygulandığı tüm ülkelerde ana unsurdur.

#### 3.1.2. Yürütme Organı Doğrudan Halk Tarafından Seçilir

Başkanlık sisteminde yürütme -diğer hükümet sistemleri ve başkanlık sisteminde de yasamanın seçilmesi gibi- bizzat halk tarafından seçilir. Yürütmenin bizzat halk tarafından seçilmesi de meşruiyet dayanağını direkt halk iradesinden almasını sağlar (Efe, Haydar; Kotan, Muhammed Lütfi, 2015). Yürütmenin halk tarafından seçilmesi yarı başkanlık sisteminde de var olan bir yaklaşım olsa da bu sistemde yürütmenin diğer kanadı olan başbakan başkanlığındaki bakanlar kurulu yasama içinden çıkar. Başkanlık sisteminde yürütmenin başı olarak başkan direkt olarak halkın oyları ile belirlenir.

#### 3.1.3. Yürütme Organı Güvenoyuna İhtiyaç Duymaz

Başkanlık sisteminde yürütme direkt halk tarafından seçildiği için halkın seçtiği bir yasama tarafından güvenoyu alması ve dolaylı yoldan da halk tarafından da onaylanmış olması mantığı aranmaz. Zira gücünü bizzat halkın oyları ile seçilmekten alan yürütme dolaylı bir halk onayı gibi bakılabilecek güvenoyuna ihtiyaç dahi duymaz.

#### 3.1.4. Yasama ve Yürütmedeki Aktörler Tamamen Ayrıdır

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organları birbirinden tamamen bağımsız tutulduğu gibi söz konusu organlarda görev yapan kişiler de tamamen ayrı tutulurlar. Yani bir kişi hem yasama hem de yürütme organında görev yapamaz; yasama üyesi olan biri ancak yasama organındaki görevini bırakmak sureti ile yürütmede görev alabilir, nitekim başkan yürütme organı görevlilerini yasama dışından atamak zorundadır (Efe, Haydar; Kotan, Muhammed Lütfi, 2015). Fakat parlamenter sistem ve yarı başkanlık sisteminde bakanlar kurulu üyeleri aynı zamanda parlamento üyesi de olabilirler.

#### 3.1.5. Yasama ve Yürütme Birbirini Feshedemez

Yasama ve yürütme organları tamamen bağımsız olduğu için söz konusu erklerin göreve başlamaları ile ilgili karşılıklı güvenoyu gibi herhangi bir gereklilik olmadığı gibi birbirlerini feshetme yetkileri de yoktur. Zira yasama da yürütme de bizzat halk tarafından seçilmesi ve meşruiyetlerini bizzat halktan almış olmaları bunun en önemli gerekçesidir (Efe, Haydar; Kotan, Muhammed Lütfi, 2015). Bu yüzden ne yürütmenin yasama tarafından bir güvensizlik oyu ile düşürülmesi ne de yürütmenin erken seçim kararı alarak yasamayı feshetmesi söz konusu değildir fakat genel kaidenin dışında bir istisnai durum hali olan vatan ihanet suçlaması bunun dışındadır (Aslan, 2015). Teziç'ten aktaran Efe ve Kotan'a göre başkan ancak vatan hainliği suçlaması ile yasamanın 2/3'ü çoğunluğu ile mahkûm edilerek görevden alınabilir; fakat bu durumda



bile başkanlık seçimleri yenilenmez senato başkan yardımcısı başkan olarak göreve getirilir.

### **3.1.6. Yasama ve Yürütme Seçimleri Birbirinden Bağımsız Yapılır**

Başkanlık sisteminde, başkanlık seçimleri ile yasama meclisi seçimlerinin birbirinden bağımsız ve genellikle de farklı tarihlerde yapılması esastır. Bu durum yasama ve yürütme arasında bir paralellik oluşarak iki seçimin birbirini etkilemesi ve aynı siyasi çizgide oy kullanılarak birbiri ile organik bir yasama ve yürütmenin kurulmasına engel olur. Ayrıca seçimlerin farklı zamanlarda yapılması durumu halkın bir süre önce seçtiği yasama ya da yürütme organlarından birinden duyduğu memnuniyetsizliği ve pişmanlığı telafi edebilmesine de olanak tanır. Halk seçtiği başkan ya da parlamentonun ağırlığı olan ideoloji ve yönetim yaklaşımına karşıt bir yasama ya da yürütme seçerek memnuniyetsizlik duyduğu organa karşı bir uyarıda bulunmuş ve karşısına da kendi istekleri doğrultusunda uzlaşıda bulunması gereken bir denge unsuru çıkarmış olur.

### **3.1.7. Yasama ve Yürütme Bağımsız Birer Erkler İken Görevlerinin Sürdürülebilirliği İçin Bir Uzlaş Zorunluluğuna da Sahiptirler**

Saf ve ideal başkanlık sistemi olarak ifade edilen ABD’de bütçe ve mali kaynaklar konusunda yasama organı olan kongre güç sahibi (Fendoğlu, 2012) iken başkan da politika belirleme konusunda tam bir yetki ve güç sahibidir.

Kongrenin başkana karşı en önemli gücü bütçeyi –bütçe başkan tarafından hazırlanır- reddetme hakkına sahip olmasıdır. Ayrıca başkanın en önemli yetkilerinden olan yüksek bürokratları atama ve uluslararası anlaşmaları onaylaması işleminin geçerlilik kazanması yasamada hazır bulunanların 2/3 onayı ile gerçekleşmiş olur; aksi halde onay işlemi tamamlanamaz (Altınok, 2015). Başkan ise yasamaya karşı kanunları veto etme ve

mesaj yayınlama gibi bir güce sahiptir (Efe, Haydar; Kotan, Muhammed Lütfi, 2015).

Yasama ve yürütmenin sert bir biçimde ayrılmış olması ile birlikte karşılıklı bir uzlaşma zorunluluğunun olması bir çelişki olarak görülmemelidir zira “yasama ve yürütme erkleri birbirlerinin iç işleyişine müdahil olamazlar (Aslan, 2015).” Söz konusu uzlaşma zorunluluğu hem bir demokratik kültürün gerekliliği iken hem de erklerin birbirlerini dengelemeleri sorumluluğunun bir sonucudur.

Yasamanın başkana karşı bir başka önemli gücü araştırma komisyonları kurma ve komisyon raporlarını kamuoyunda açıklama yöntemidir ki bu şekilde kamuoyu ve seçmenler karşısında başkanı zor duruma sokabilir (Karatepe, 2013) ve gelecek seçimleri hedefleyen bir başkan için bu durum önemli bir tehdit, fren ve denge mekanizmasıdır.

Başkanın ise yasamaya karşı en önemli gücü parlamentonun çıkardığı yasaları veto etme hakkıdır ki bu durum oldukça önem arz eder. Çünkü başkan tarafından veto edilen yasanın yeniden yasama meclisinden geçebilmesi için 2/3 çoğunluk ile kabul edilmesi gerekir fakat bu durumun gerçekleşmesi oldukça zordur (Güngör, 2015).

### **3.1.8. Yürütme Organı Yasa Teklifinde Bulunamaz**

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organları birbirinden tamamen bağımsız oldukları için görev konusunda da net bir ayırım söz konusudur. Bu yüzden yasama ve yürütme erklerinin birbirinden tamamen bağımsız olmasının bir gereği olarak yürütme yasama faaliyetlerine karışamaz. Yani yasama organına kanun teklifinde bulunamaz, ancak kamuoyuna mesaj vermek sureti ile (Efe, Haydar; Kotan, Muhammed Lütfi, 2015) ya da herhangi bir bağlayıcılığı olmamak üzere parlamentoya tavsiye niteliğinde bir karar bildirebilir.

### 3.1.9. Başkan Yürütme Organını Kendisi Kurar ve Yürütme Aktörleri (Sekreterler-Bakanlar) Sadece Başkana Karşı Sorumludur

Başkanlık sisteminde parlamenter sistemdeki gibi bakanlar kurulu olmadığı için başbakan ve bakan gibi görevler yoktur, yürütmede görevli kişiler sekreter olarak anılır ve başkanın sekreteri olarak kabul edilir (Fendoğlu, 2012). Hem bu özelliği itibari ile hem de yürütmenin bizzat başkan tarafından oluşturulmuş olması itibariyle söz konusu görevliler yasamaya karşı herhangi bir sorumluluğa sahip değildir; sadece başkana karşı sorumludurlar.

### 3.1.10. Yürütme Organında Karar Hakkı Başkandadır

Başkanlık sisteminde bakanlar kurulu gibi bir kurul kararı yoktur, karar alma hak ve yetkisi bizzat başkandadır, çoğunluğun kararı değil bizzat başkanın kararı vardır (Fendoğlu, 2012). Yani yürütme karar alırken herhangi bir çoğunluk ya da karar yeter sayısı ile bağlı değildir; karar direkt başkanın kararıdır. Nitekim 15. Amerikan Başkanı Abraham Lincoln döneminde yürütme ile ilgili bir konuda Lincoln'ün bir kararına karşı tüm sekreterler hayır demiş olsa da sistemde başkan kararı esas olduğu için ilgili konu kabul edilmiştir ve Lincoln "*yedi hayır bir evet, evetler kazandı*" diyerek tarihe geçmiştir.

### 3.1.11. Yürütme Organında Bir Çift Başlılık Yoktur

Parlamenter sistem ve yarı başkanlık sistemlerinde yürütme Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'ndan oluşur. Bu da parlamenter sistemin yetki dağıtım sonucunda ön plana çıkan ve güçlü olan bir başbakanı beraberinde getirir. Fakat temelde sembolik olarak ifade edilen ve devleti temsil eden Cumhurbaşkanı da yürütmenin başı olarak kabul edilir. Söz konusu durum yürütme içerisinde bir çift başlılığa sebep olmaktadır. Fakat başkanlık sisteminde başbakan olmadığı için başkan yürütmenin bizzat kendisi olmakla beraber devletin de başı olarak kabul edilir; yani yürütmede bir çift başlılık ile karşılaşmaz.

rütmede bir çift başlılık ile karşılaşmaz.

## 4. DEMOKRATİK HÜKÜMET SİSTEMLERİ ARASINDAKİ FARKLAR

Demokratik hükümet sistemleri olarak ifade ettiğimiz başkanlık sistemi, yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemlerin birbirinden ayrılan en önemli noktası kuvvetler ayrılığıdır. Devletin üç temel erki olarak ifade edilen yasama, yürütme ve yargı güçlerinin bir güç tahakkümünün oluşmaması için birbirinden farklı organlarca yürütülmesi esasına dayanan kuvvetler ayrılığı aslında demokratik yönetim sistemlerinin farklılaşmasını da beraberinde getiren önemli bir husustur. Kuvvetlerin sert ayrımı ya da yumuşak ayrımı olarak ifade edilen bu durum temelde yasama ve yürütme arasındaki var olan ya da oluşturulacak olan ilişkinin durumunu belirler.

Başkanlık sistemi kuvvetlerin ayrımı açısından sert ayrımı benimsemiştir. Buna göre yasama ve yürütme erkleri birbirlerinden tamamen bağımsızdırlar, herhangi bir organik ilişki içinde değildir. Bunun bir gereği olarak da yasama ve yürütme üyelerinin de görev alanları ve kadrolar da ona göre oluşturulmuştur ki bir üye hem yasama hem yürütme organında görev alamaz. Yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemde ise kuvvetlerin yumuşak ayrımı benimsenmiştir ve bu durumda yasama ve yürütme erkleri birçok ortak ilişkiler ve icraatlar yapmaktadırlar. Bu organik ilişkinin bir sonucu olarak da bir üye hem yasama hem yürütme organında görev alabilir. Nitekim bakanlık görevinin tevdi edilmesine bakıldığında bakanların büyük bir çoğunluğu yasama üyelerinden yani milletvekillerinden oluşur.

Demokratik yönetim sistemlerinde devletin şahsında temsil edildiği ve somutlaştırıldığı kişi sıfatı da farklılık arz etmektedir. Başkanlık sisteminde devlet, başkan ya da devlet başkanı sıfatı ile temsil edilirken yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemlerde devleti temsil eden Cumhurbaşkanıdır.

Başkanlık sistemi, yarı başkanlık sis-

temi ve parlamenter sistemde yürütmenin yapısı da farklılık arz etmektedir. Başkanlık sisteminde yürütme başkan ve onun tamamen kendi iradesi ve inisiyatifi ile seçtiği yardımcılarından (sekreterler) oluşurken yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemde yürütme Cumhurbaşkanı ve Başbakan başkanlığındaki bakanlardan oluşur. Söz konusu sistemlerde yürütmenin oluşturulması da farklılık arz etmektedir. Başkanlık sisteminde yürütmenin başı olan başkan ve yarı başkanlık sisteminde yine yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilirken parlamenter sistemdeki Cumhurbaşkanı parlamento tarafından seçilir. Bu durum devlet başkanı sıfatını taşıyan başkan ve cumhurbaşkanının gücünü de etkiler. Nitekim doğrudan halk tarafından seçilen başkan ve yarı başkanlık sistemindeki cumhurbaşkanı güçlü yetkilere sahip iken ve meşruiyetini bizzat halktan alırken parlamenter sistemdeki cumhurbaşkanı ise daha sembolik yetkilere sahiptir ve meşruiyetini parlamentodan alır.

Söz konusu üç sistemde yürütmenin güvenoyu alması hususu da farklılık arz etmektedir. Parlamenter sistemde ve yarı başkanlık sistemini uygulayan kimi ülkelerde yürütmeyi oluşturan bakanlar kurulu yasama organından güvenoyu alması gerekir. Yani hükümet, başbakan başkanlığında kurulup cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra yasama organında yasalarca belirlenen belli bir çoğunluğun onayını alarak göreve başlar ve meşruiyetini de yasama organından aldığı bu güvene dayandırır. Fakat başkanlık sisteminde yürütmenin güven oyu almasına gerek yoktur hatta başkanlık sisteminde böyle bir mekanizma dahi bulunmamaktadır.

Yürütme organında karar alımı usulü de yönetim sistemlerine göre farklılık göstermektedir. Buna göre başkanlık sisteminde yürütme doğrudan başkanın şahsında toplandığı için karar alma mekanizmasının tek sahibi de başkandır, sekreterlerin bu konuda tavsiyeden öte herhangi bir yetki ve söz hak-

ları yoktur. Parlamenter sistem ve yarı başkanlık sisteminde ise yürütme cumhurbaşkanı ve başbakan başkanlığındaki bakanlar kurulundan oluştuğu için karar mekanizmasının tek sahibi cumhurbaşkanı değil yürütmenin tamamı içindeki mekanizmadır.

Yürütmenin siyasal sorumluluğu açısında bakıldığında devletin şahsında somutlaştığı kişi gerek başkanlık sistemindeki devlet başkanı olsun, gerekse yarı başkanlık sistemi ya da parlamenter sistemdeki cumhurbaşkanı olsun yürütmenin siyasal sorumluluğu bulunmayan kanadadır. Siyasal sorumluluk sekreterler veya bakanlara aittir. Buna göre başkanlık sisteminde sekreterler direkt başkana karşı sorumlular iken yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemde bakanlar kurulu hem kurul olarak hem de bakanlar bireysel olarak parlamentoya karşı sorumludurlar.

Başkanlık sistemi, yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistem arasındaki var olan önemli bir farklılık da yürütmenin yasama faaliyetidir. Buna göre başkanlık sisteminde yürütmenin yasamaya ilişkin ne bir görevi ne de bir yetkisi yoktur, kanun teklifi ya da kanun tasarısı veremezler, sadece gerekli durumlarda tavsiyelerde bulunabilirler. Fakat bunun yasama açısından herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. Yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemde ise bakanlar kurulu üyeleri hem milletvekili sıfatı ile bireysel olarak kanun teklifi verebilirler hem de bakanlar kurulu olarak kanun tasarısı verebilirler, zira kanunların birçoğunun da kaynağı kanun tasarılarıdır.

Yasama ve yürütmenin birbirlerini fesih yetkilerine sahip olmaları açısından ele alacak olursak, başkanlık sisteminde ne yasanın yürütmeyi ne de yürütmenin yasamayı fesih yetkisi yoktur. Fakat yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemde parlamento güvensizlik oyu ile, cumhurbaşkanı da seçimlerin yenilenmesi isteği ile fiili olarak bakanlar kurulunu düşürebilir.

Uzlaşma kültürünün gerçekleşmemesi durumunda ortaya çıkabilecek problemlerin tarafları açısında ele aldığımızda ise, başkanlık sisteminde yasama ve yürütme karşılıklı olarak uzlaşmak zorundadır. Aksi halde ne yürütme ne yasama faaliyetlerini sürdürebilir. Yarı başkanlık sistemi ve parlamenter sistemde ise yürütme parlamento ile uzlaş-

mak durumunda olmakla birlikte ayrıca yürütmenin iki kanadı olan cumhurbaşkanı ile bakanlar kurulu da uzlaşma içinde çalışmak zorundadır. Bu iki sistemde yürütme koalisyon hükümeti olarak kurulmuşsa bakanlar kurulunu oluşturan bakanlar da kendi aralarında uzlaşma içinde olmak zorundadırlar.

*Tablo 1: Demokratik Yönetim Sistemleri Arasındaki Farklar*

	<b>Başkanlık Sistemi</b>	<b>Yarı Başkanlık Sistemi</b>	<b>Parlamenter Sistem</b>
<b>Kuvvetler Ayrılığı</b>	Sert Kuvvetler Ayrılığı	Yumuşak Kuvvetler Ayrılığı	Yumuşak Kuvvetler Ayrılığı
<b>Devlet Başkanı</b>	Başkan	Cumhurbaşkanı	Cumhurbaşkanı
<b>Yürütme</b>	Başkan (Ve Kendi Seçtiği Yardımcıları=Sekreterler)	Cumhurbaşkanı Ve Bakanlar Kurulu	Cumhurbaşkanı Ve Bakanlar Kurulu
<b>Yürütmenin Seçimi</b>	Bizzat Halk Seçer	Cumhurbaşkanını Bizzat Halk Bakanlar Kurulunu Parlamento Seçer	Cumhurbaşkanını Da Bakanlar Kurulunu Da Parlamento Seçer
<b>Yürütmede Karar Alımı</b>	Direkt Başkanın Şahsında	Bakanlar Kurulu Ve Cumhurbaşkanında	Bakanlar Kurulu Ve Cumhurbaşkanında
<b>Yasama-Yürütme İlişkisi Ve Üyeler</b>	Tamamen Birbirinden Bağımsız, Bir Üye Hem Yasamada Hem Yürütmede Görev Yapamaz	Organik Bir İlişki Vardır. Bir Üye Hem Yasamada Hem Yürütmede Görev Yapabilir	Organik Bir İlişki Vardır. Bir Üye Hem Yasamada Hem Yürütmede Görev Yapabilir
<b>Devlet Başkanının Gücü</b>	Yürütmenin Tüm Yetkileri Başkandadır	Cumhurbaşkanı Önemli Yetkilere Sahiptir	Cumhurbaşkanı Sembolik Yetkilere Sahiptir
<b>Yürütmenin Güvenoyu Alması</b>	Güvenoyu Mekanizması Dahi Yoktur,	Bazı Ülkelerde Bakanlar Kurulunun Parlamentodan Güvenoyu Alması Gerekirken Bazı Ülkelerde Buna Gerek Yoktur	Bakanlar Kurulunun Parlamentodan Güvenoyu Alması Gerekir
<b>Yürütmenin Meşruiyet Kaynağı</b>	Yürütme Meşruiyetini Bizzat Halktan Alır	Cumhurbaşkanı Meşruiyetini Bizzat Halktan Alır Bakanlar Kurulu İse Parlamento Aracılığı İle Meşruiyete Sahip Olur	Cumhurbaşkanı Da Bakanlar Kurulu Da Parlamento Tarafından Seçildiği İçin Parlamento Aracılığı İle Meşruiyete Sahip Olur
<b>Fesih Yetkisi</b>	Ne Yasamanın Yürütmeyi ne de Yürütmenin Yasamayı Fesih Yetkisi Yoktur	Parlamento Ve Cumhurbaşkanını Bakanlar Kurulunu Feshedebilir	Parlamento Ve Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulunu Feshedebilir
<b>Yürütmenin Siyasal Sorumluluğu</b>	Başkanın Siyasal Sorumluluğu Yoktur, Sekreterler Başkana Karşı Sorumludur	Cumhurbaşkanının Siyasal Sorumluluğu Yoktur. Bakanlar Kurulu Hem Kurul Olarak Hem De Bakanlar Bireysel Olarak Parlamentoya Karşı Sorumludurlar	Cumhurbaşkanının Siyasal Sorumluluğu Yoktur. Bakanlar Kurulu Hem Kurul Olarak Hem De Bakanlar Bireysel Olarak Parlamentoya Karşı Sorumludurlar

<sup>1</sup> Tablonun Hazırlanmasında (Aydın ve Kösecik, 2016)'ten yararlanılmıştır.

<b>Yürütmenin Yasama Faaliyeti</b>	Kesinlikle Yoktur, Kanun Teklifi Dahî Veremez	Bakanlar Kurulu Kanun Tasarısı Verebilir. Kanunların Asıl Kaynağı Da Budur	Bakanlar Kurulu Kanun Tasarısı Verebilir. Kanunların Asıl Kaynağı Da Budur
<b>Uzlaşma Gerekliliği</b>	Yasama Ve Yürütme Karşılıklı Olarak Uzlaşmak Zorundadır	-Yasama Ve Yürütme Hem Bakanlar Kurulu İle Parlamento Arasında Hem De Cumhurbaşkanı İle Parlamento Arasında -Koalisyon Hükümeti İse Bakanlar Kurulu Kendi İçinde -Yürütmenin İki Kanadı Olan Cumhurbaşkanı Ve Bakanlar Kurulu Kendi Aralarında	-Yasama Ve Yürütme Hem Bakanlar Kurulu İle Parlamento Arasında Hem De Cumhurbaşkanı İle Parlamento Arasında -Koalisyon Hükümeti İse Bakanlar Kurulu Kendi İçinde -Yürütmenin İki Kanadı Olan Cumhurbaşkanı Ve Bakanlar Kurulu Kendi Aralarında
<b>Yasama ve Yürütme Seçimleri</b>	Birbirinden Bağımsız ve Genellikle Farklı Zamanlarda Yapılır	Cumhurbaşkanlığı Seçimi Ayrı, Parlamento Seçimi Ayrı Yapılır	Sadece Parlamento Seçimi Yapılır, Parlamento Hem Cumhurbaşkanı Hem De Bakanlar Kurulunu Seçer

## 5. TÜRKİYE’DE HÜKÜMET SİSTEMİ TARTIŞMALARI

Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihinde 1921 Anayasası ile uygulanan meclis hükümeti sistemi hariç 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları ile benimsenen hükümet sistemi parlamenter sistem iken 2017 yılında kabul edilen anayasa değişikliği halk oylamasının kabul edilmesi ile genel olarak başkanlık sistemi çerçevesinde şekillenen Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemine geçiş yapılmıştır.

Meclis hükümeti sistemi savaş koşulları sebebi ve yeni kurulan cumhuriyetin siyasi organlarının henüz tam anlamı ile oluşturulamamış olması ve yönetim açısından daha pratik bir uygulama getirmesi sebebi ile kısa bir süre uygulanmıştır. Meclis hükümeti sisteminde kuvvetler ayrılığı yoktur; kuvvetler birliği esastır. Buna göre yasama ve yürütme farklı birer organ olarak ayrılmazlar direkt olarak meclis içinde oluşturularak meclise bağlı ve meclis içinde birer görevli gibi çalışırlar. Bu durum demokratik yönetim geleneğinin ana unsuru olan kuvvetler ayrılığı prensi-

bine aykırı bir durum olması sebebi ile uygulamada pek tercih edilmemekte ise de günümüzde hâlâ İsviçre’de uygulanmaktadır. Fakat burada şunu vurgulamak gerekir ki meclis hükümeti sistemi anti demokratik bir sistem olarak da ifade edilemez, Zira meclis hükümeti sistemi çok güçlü bir demokrasi ve hukuk kültürünün varlığını gerektirir ki mecliste toplanan yasama ve yürütme birliği güçler tahakkümüne yol açmasın; bağımsız bir erk olan yargı onu dengeleyebilsin.

1924 Anayasası ile Türkiye’de de meclis hükümeti sistemi terkedilerek kuvvetler ayrılığı prensibinin yumuşak olarak uygulandığı parlamenter sisteme geçilmiş ve 1961 ve 1982 Anayasaları ile 2018 yılının haziran ayına kadar bu sistem işlemeye devam etmiştir. Zira özellikle 1982 sonrası ülkenin hükümet sisteminin değiştirilmesi gündeme gelmeye başlamış kimi zaman başkanlık sistemi kimi zaman yarı başkanlık sistemi hatta bazen de Türkiye modeli olarak yeniden ortaya konulacak bir yeni hükümet sistemi önerileri gündeme gelmiştir. Bu konudaki tartışmalar ön-

celikle 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından dile getirilmiş ve Özal başkanlık sisteminin Türkiye açısından düşünülmesi gerektiğini savunmuş, ondan sonra gelen 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de bu tartışmalarda başkanlık sistemini desteklemiş ve son olarak dönemin cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve dönemin hükümeti tarafından da başkanlık sistemine geçilmesi üzerinde hemfikir olunması ile 16 Nisan 2017'de gerçekleştirilen halkoylamasında % 51,41 oy oranı ile temeli başkanlık sistemine dayanan Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemine geçilmiştir.

Türkiye'de hükümet sistemi tartışmalarına bakıldığında sistem değişikliğine gerekçe olarak gösterilen birçok neden bulunmaktadır. Bunlar genellikle parlamenter sistemin eleştirilen yönleri olarak karşımıza çıkmakta, gelişmiş ülkelerde uygulanan yarı başkanlık sistemi ve başkanlık sisteminde de en iyi model ve gelişmiş ülke örneği olarak Amerika Birleşik Devletleri modeli örnek gösterilmektedir.

Genel olarak bakıldığında Türkiye'de hükümet sistemi değişikliğine gerekçe olarak ileri sürülen sebepler şunlardır:

#### **5.1.Kuvvetler Ayrılığı Prensibinin Gerçek Anlamda Uygulanmıyor Olması**

Demokrasilerde ana esaslardan biri olarak ifade edilen kuvvetler ayrılığı kuvvetlerin tek bir organda toplanarak güçlerin tahakkümünün ortaya çıkmasına engel olmayı ve güçler arasında bir denge mekanizmasının gerçekleşmesini amaçlar. Parlamenter sistemde uygulanan kuvvetler ayrılığı yumuşak bir ayrıma dayandığı için gerçek anlamda bir kuvvetler ayrılığının olmadığı iddiası ile parlamenter sistemin terkedilmesi gerektiği savunulur. Fakat parlamenter sistemin uygulandığı birçok batı ülkesinde parlamenter sistem ile yumuşak kuvvetler ayrılığı uygulanırsa da herhangi bir güç tahakkümünün oluşmadığı, önemli olan hususun demokratik yaklaşımın oluşturularak güçler dengesinin kurulması olduğunu görebiliriz. Hatta güçler ayrılığının yumuşak bir ayrıma dahi tabi tutulmadan güçler birliği ile meclis hükümeti

sisteminin uygulandığı İsviçre'ye bakıldığında yargı gücü ile dengelenen meclis gücünün tahakkümü tehlikesinin yaşanmadığı açıkça görülecektir.

Hükümet sisteminin getirdiği kuvvetlerin sert ayrımı-yumuşak ayrımı konusu tersten okunacak olursa, kuvvetlerin sert bir şekilde ayrılığı başkanlık sisteminin en iyi şekilde uygulandığı –belki de tek iyi şekilde uygulanan- ülke olarak sadece Amerika Birleşik Devletleri örneği verilir. Fakat bunun dışında başkanlık sisteminin uygulandığı birçok Afrika ve Latin Amerika ülkelerine bakıldığında sistemsel normatizmde her ne kadar birbirini dengeleyecek ve sert bir şekilde ayrılmış bir devlet başkanı ve parlamento olması gerekse de uygulamada güçlerin tamamını eline almış, parlamentoyu da kendi güdümünde kullanan bir modern diktatörlük kurmuş devlet başkanlarının çokluğu görülecektir.

Bu yüzden önemli olan kuvvetler ayrılığının sistemsel olarak sert ya da yumuşak ayrılmış olması değil, gerçek anlamda kuvvetler ayrılığı –hatta İsviçre örneğine bakılınca bu bile şart değil- prensibi ruhunun işletilmesi gereğidir.

#### **5.2.Parlamenter Sistemde Yasama ve Yürütme Arasında Meydana Gelen Krizlerin Sistemsel Tıkanıklığa Sebep Olması**

Parlamenter sistemde yasama ve yürütme arasında, kimi zaman parlamento ile bakanlar kurulu arasında kimi zaman da parlamento ile cumhurbaşkanı arasında bir sistemsel tıkanıklık yaşanması ihtimali vardır. Özellikle koalisyon hükümetlerinde görülen parlamento ile yürütme arasındaki problemler bir sistem tıkanıklığına sebep olabilirken tek başına iktidar olmuş bir siyasi parti öncülüğünde kurulan parlamenter hükümetlerde bu durumun gerçekleştiğine pek tanık olunmaz. İkinci sistemsel tıkanıklık ise farklı bir yasama döneminde seçilmiş ve görev süresi devam eden cumhurbaşkanı ile farklı yaklaşıma sahip parlamento ile cumhurbaşkanı arasında yaşanan problemlerde doğan siyasal krizlerdir.

Sistemsel tıkanıklığın sadece parlamenter sistemin bir krizi olmadığı ve hatta başkanlık sisteminde daha muhtemel olduğu unutulmamalıdır. Bu durumun gerçekleşmesinin tek sebebi de ülkenin faydasına olacak aleni durumlarda dahi uzlaşmayan siyasi aktörlerde var olan siyasal uzlaşma kültürü eksikliğidir. Bu kültür yoksa sistem gerek parlamenter sistem olsun gerek yarı başkanlık sistemi olsun ve gerekse başkanlık sistemi olsun sistemsel tıkanıklığın oluşması kaçınılmaz bir durumdur.

### 5.3. Devlet Başkanının Direkt Halk Tarafından Seçilmesinin Meşruiyeti Arttıracağı

Parlamenter sistemlerde devlet başkanı olarak görev yapan cumhurbaşkanı yasama içinden seçilir, bu yüzden meşruiyetini halktan direkt olarak değil dolaylı yoldan alır. Yani halkın meşru bir şekilde güç ve yetki verdiği parlamento tarafından seçildiği için dolaylı olarak halk tarafından seçilmiş olur. Bu durumun sebebi olarak ise parlamenter sistemde devlet başkanlığı makamı olan cumhurbaşkanlığının daha çok temsili bir makam olarak tahayyül edildiği düşünülebilir, zira parlamenter sistemde yürütmenin asıl ağırlıklı kısmı başbakan başkanlığındaki bakanlar kurulundadır.

Yarı başkanlık ve başkanlık sistemlerinde devlet başkanlığı makamı parlamenter sisteme göre daha güçlüdür. Bu yüzden de halk tarafından direkt olarak seçilmesi hem siyasal temsil anlamında hem de siyasal meşruiyet anlamında onu daha fazla güçlü kılar.

### 5.4. Parlamenter Sistemde Parlamenterin İşlevsiz Kalması

Kuvvetlerin yumuşak ayrımı ve yapısı gereği parlamenter sistemde parlamento işlevsiz kalabilmektedir. Yani parlamento kendi içerisinden çıkarılan yürütme karşısında işlevsiz kalmakta ve yürütme kanadı olan hükümeti denetleyememektedir (Fendoğlu, 2012). Nitekim yürütme yasamadan sert bir

şekilde ayrılmadığı için yasamanın büyük çoğunluğu tarafından desteklenerek oluşturulan yürütme kanadının eksiklikleri ve hataları kimi zaman parlamento tarafından göz ardı edilmektedir ki özellikle yasamada belli bir çoğunluğu elde ederek tek başına iktidar olan siyasi partiler tarafından oluşturulmuş hükümetlerde bu durum daha sık görülmektedir.

Parlamenterin işlevsiz kalması durumu denetim mekanizması ve görevine ek olarak yasama organı olarak parlamenterin bizzat temel yetki ve görevi olan yasama konusunda da yaşanabilmektedir ki yine özellikle tek başına iktidar olan hükümetlerde bu durum daha sık görülür. Buna göre parlamentoda tek bir partinin ağırlığının olması diğer partilerin, dolayısıyla parlamenterin yasama konusunda etkisizliğine sebep olmakta, çıkarılan yasaların büyük bir çoğunluğu yürütmenin bakanlar kurulu kanadından gelen kanun tasarıları ile çıkarılmaktadır. Yani yürütme aslında yasamadan görev devşirmiş ve yasamanın görev alanına müdahale etmiş olmaktadır.

### 5.5. Ülkenin Gelişimi İçin Yürütmenin Başında Güçlü Bir Lider Olması Gerektir

Ülkenin gelişmesi için güçlü bir yürütme, yürütmenin başında da güçlü bir başkan olması gerektiği savunulmaktadır. Buna göre Türkiye'nin gelişmiş ülke haline gelmesi için bir dizi yenilik ve dönüşüm yapması gerekmektedir, bu yüzden yürütmenin başında güçlü bir başkan bulunması gerekir. Söz konusu savunuya bakıldığında yerinde bir gerekçe olarak görülebilse de önemli olan güçlü kişiliğin başkan, cumhurbaşkanı ya da başbakan olmadığı; önemli olan güçlü bir liderlik yeteneği olduğu unutulmamalıdır. Bu yüzden ülkeye hizmet edecek, katkı bulunacak ve kalkındırarak bir isim için önemli olan başbakan, cumhurbaşkanı ya da başkan olması değil bu konuda sahip olduğu projeler ve bunu uygulayacak ve uygulatacak liderlik

vasıflarıdır. Bu yüzden Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde olduğu gibi başkan sıfatına sahip ancak liderlik vasıflarından ve ülkeyi kalkındırarak projelerden münezzeh birçok başkan önemli olan hususun liderin sıfatı değil liderin vasfı olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

### 5.7. İleri Demokrasilerde Başkanlık Sisteminin Uygulandığı

Bu düşünceye göre demokratik yönetim geleneğinin temelinde kuvvetler ayrılığı prensibi yatmakta ve bunu en iyi uygulayan hükümet sistemi ise başkanlık sistemi olarak kabul edilmektedir. Teorik olarak doğru bir yaklaşım olan bu düşünce pratikte en net olarak Amerika Birleşik Devletleri için doğrulanabilmekte, başkanlık sisteminin uygulandığı diğer birçok ülke için bunun geçerliliğini yitirdiği görülmektedir.

Ayrıca kuvvetler ayrılığından bahsederken sadece sert kuvvetler ayrılığını görmek, kuvvetlerin yumuşak ayrımını görmemek de oldukça yanlış bir düşüncedir ki günümüzde gerek sosyo-ekonomik ve teknolojik alanda gerekse demokratik kültür ve çoğulculuk anlamında ileri ülkeler olarak kabul edilen Almanya, İngiltere Fransa gibi Avrupa ülkeleri sert kuvvetler ayrılığı ve başkanlık sistemini değil yumuşak kuvvetler ayrılığı ilkesi çerçevesinde parlamenter sistem ya da yarı başkanlık sistemini uygulamaktadır. Ayrıca bu noktada, yasama ve yürütmede kuvvetler birliği çerçevesinde meclis hükümeti sistemini uygulayan İsviçre'yi de yeniden hatırlamak gerekir.

### SONUÇ

Demokratik yönetim geleneği kendi içinde çeşitli farklılıklara sahip farklı hükümet sistemleri barındırmaktadır. Bu sistemler temelde yürütmenin seçimi, oluşumu, görev ve yetkileri açısından farklılık arz eden ve bu yönü itibarıyla de kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanma durumunu sert ya da yumuşak olarak ayıran bir yaklaşım farklılığından ortaya çıkmaktadır.

Başkanlık sistemi, yarı başkanlık sis-

temi ve parlamenter sistemlerin tamamı kendi içlerinde birtakım avantajlar ve dezavantajlarla birlikte hepsi de belli yönleri ile belli riskleri taşımaktadır. Bu yüzden hiçbir hükümet sisteminin salt en iyi ya da en kötü olarak nitelendirilemeyeceği bilinmesi gerekir. Nitekim başkanlık sistemi örneğinde görüleceği üzere bu sistemin uygulandığı Amerika Birleşik Devletleri ileri bir demokrasi olarak ifade edilirken yine aynı sistemin uygulandığı birçok Latin Amerika ve Afrika ülkelerindeki demokratik yoksunluk bu durumu oldukça açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Diğer yandan bakıldığında da parlamenter sistemin kuvvetlerin yumuşak ayrımını içermesi ve birtakım ülkelerde hükümet krizlerine sebep olması kötü bir sistem olarak eleştirilmesine sebep olurken ileri demokrasi ülkesi olarak ifade edilen birçok Avrupa ülkesinin yıllardır parlamenter sistemle yönetiliyor olması bu eleştirilerin tamamen yerinde bir eleştiri olmadığını ortaya koymaktadır ki İngiltere, Almanya gibi ülkeler buna en iyi örnektir.

Türkiye'de özellikle geçmiş yıllarda görülen ve temelde koalisyon hükümetlerinden kaynaklandığı ifade edilen birçok hükümet krizi yaşanmıştır ve bunun sebebi parlamenter hükümet sistemi olduğu iddiası ile sistem değişikliğine gidilerek yarı başkanlık sistemi ya da başkanlık sistemine geçilmesi gerektiği gerek siyasilerce gerekse akademisyenlerce çok defa öne sürülmüş ve en nihayetinde başkanlık sisteminin esas alındığı bir model olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi'ne geçilmiştir. Fakat hükümet sistemleri incelendiğinde ve sistem değişikliğine sebep gösterilecek gerekçelere bakıldığında aslında söz konusu gerekçelerin birçoğunun sistemsal problemlerden değil tüm hükümet sistemlerinin ideal bir şekilde işlemesi için gerekli olan siyasal kültürden kaynaklandığı görülecektir. Bu sebeple gerek başkanlık sistemi olsun gerek yarı başkanlık sistemi olsun ve gerekse parlamenter sistem olsun hepsinde de yasama ve yürütme arasında bir kriz yaşanması her zaman muhtemeldir ve bunun gerçekleşmemesi sistemin getirdiği teknik



işleyişle çözülecek bir durum değil ancak ve ancak siyasal uzlaşma kültüründedir.

Nitelikli ve istikrarlı bir demokratik yönetim için üzerinde yoğunlaşılması gereken husus siyasal uzlaşma kültürünün oluşması için de öncelikle siyasilerin ülke menfaatine olacak konularda grupçuluk ya da partililik ayrışması yerine uzlaşmacılığı seçmesi gerekir ki halk da bu konuda bilinçli bir tutum sergileyerek uzlaşma yolunu seçmeyerek hükümet krizlerinin yaşanmasına sebep olan siyasilere gerekli cevabı vermelidir.

#### KAYNAKÇA

- Alkan, Haluk. (2013). Karşılaştırmalı Siyaset: Başkanlık ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri (1. Baskı b.). İstanbul: Açılım Kitap.
- Altınok, Hatice. (2015). Çağdaş Siyasal Sistemler. (Ş. Durgun ve B. Aykaç, Dü) Ankara: Alter.
- Asilbay, İ. Halil. (2013). Parlamenter Sistem ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Türkiye Barolar Birliği Dergisi,(104), 247-264.
- Aslan, Ali. (2015). Türkiye İçin Başkanlık Sistemi; Demokratikleşme, İstikrar, Kurumsallaşma. SETA. İstanbul: SETA Analiz.
- Ay, Şadiye. (2004). Türkiye’de Parlamenter Sistem ve Hükümet Sistemi Tartışmaları. Mevzuat Dergisi. Sayı: 77, Yıl: 7
- Aydın, İsa ve Kösecik, Muhammed, (2016), Başkanlık, Yarı Başkanlık ve Parlamenter Sistemlerin Karşılaştırılması, INTOCBEPS 2, Ankara
- Bayraktar Durgun, Gonca. (2017). Anayasa Referandumu ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. Yeni Türkiye Dergisi, 494-500.
- Becerem, Ertan ve Kalağan, Gökhan. (2007). Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi: Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (11), 163-181.
- Çın, Selim. (2012). Değişen Yönetim Anlaşımı ve Sivil Toplum Kuruluşları. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Demir, Fevzi. (2013). Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye. Yeni Türkiye Dergisi, Başkanlık Sistemi Özel Sayısı (51), 831- 876.
- Efe, Haydar, Kemahlı, Funda. (2015). Türkiye’nin Parlamenter Sistem Deneyiminin Önemi. KAÜ İİBF Dergisi, 6(11), 149-176.
- Efe, Haydar.; Kotan, Muhammed Lütfi. (2015). Türkiye’de Hükümet Sistemi Tartışmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(9), 65-94.
- Epstein, Leon. (1968). Parliamentary Government, International Encyclopedia of the Social Sciences,(ed.David L.Sills). New York: Macmillian and Free Press.
- Fendoğlu, Hasan Tahsin. (2012). Başkanlık Sistemi. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(1), 39-60.
- Gözler, Kemal. (2010). Anayasa Hukukunun Genel Teorisi (Cilt 1). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Gözler, Kemal. (2017). Elveda Anayasa. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Güngör, Eyüp. (2015). ABD Başkanlık Sisteminde Başkanın Veto Yetkisi. Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, Sayı: 145, 12-15.
- Karatepe, Şükrü. (2013). Hükümet Sistemleri ve Türkiye. Yeni Türkiye Dergisi(51), 223-235.
- Teziç, Erdoğan. (2013). Başkanlık Sistemini Anlamak. Yeni Türkiye Dergisi(51), 366-371.
- Tunçkaşık, Halit. (2015). Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri; Parlamenter

- Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İtalya, İngiltere, Japonya Örnekleri. (H. Y. Kaya, Dü.) Ankara: TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı.
- Turhan, Mehmet, (1993). Hükümet Sistemleri. Ankara: Gündoğan.
- Uygun, Oktay. (2014). Demokrasi (2. Baskı b.). İstanbul: XII LEVHA.
- Yazıcı, Serap. (2011). Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme (2. Baskı b.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

#### Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Çın, S. (2018). Demokratik Yönetim Geleneğinde Hükümet Sistemleri ve Türkiye’de Başkanlık Sistemine Geçişin Gerekçeleri, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7792>, Number: 70 Autumn I 2018, p. 485-502.